

RELIGIEUZE GEVOELEN

20 november 1970

Goedenavond, vrienden,

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar, denk dus zelf na over alles wat gebracht zal worden. Ons onderwerp voor heden is van geestelijke aard, zoals u misschien reeds weet. In dit verband zou ik gaarne met u spreken over:

RELIGIEUZE GEVOELEN

Bij elke godsdienst heb je te maken met een organisme - ofschoon het woord 'structuur' misschien beter op zijn plaats zou zijn. Mensen hebben nu eenmaal behoefte aan een vaste vorm en zo wordt het langzaamaan een ingewikkelde zaak, compleet met ambtenaren, ministeries en alles wat er verder maar bij kan horen. Maar de mens die met een godsdienst wordt geconfronteerd, gaat er voor zichzelf iets van maken. Geen mens gelooft in de stellingen van een godsdienst, zoals dezen gepredikt werden. Wel moet men ervan uit gaan en kan men uiterlijk doen, of men alles geheel aanvaardt, maar innerlijk is dit nooit geheel waar. Er zijn altijd weer punten die je bijzonder treffen, terwijl andere punten geheel aan je voorbijgaan.

Wanneer je te maken krijgt met bijvoorbeeld de leringen van Jezus, zo kan blijken dat punten die hierin zeer beroemd zijn geworden als bijvoorbeeld een bergrede, je in feite niets zeggen, maar dat een heel eenvoudige gelijkenis je opeens pakt. Heb je te maken met het boeddhisme, dan blijkt misschien dat je al die verhalen over de prins Siddharta niet kunt appreciëren. Voor jou blijft het alles maar verhaaltjes en zelfs de filosofieën van de meester zeggen je betrekkelijk weinig. Maar nu lees je een geschrift van een monnik die honderden jaren later heeft geleefd en commentaar heeft gegeven op bijvoorbeeld de eerste prediking bij het klooster van de drie bomen. Daarin staat een zin die je opeens iets doet. Dit ene woord kan dan zeer wel het element worden dat je gehele benadering van het geloof gaat bepalen.

Spreek je van spiritisme, dan zullen velen het eigenlijk maar een griezelige bedoening vinden. U natuurlijk niet, want u bent daar al overheen gegroeid. Maar vele anderen blijven geesten maar griezelig vinden en denken daarbij vooral aan spoken die om de hoek komen gluren, of aan tafels die opeens, desnoods midden onder het diner, een tapdance met vier poten beginnen uit te voeren. Kortom, zij moeten er niets van hebben. Vertel echter diezelfde mensen: dit is het graf van een heilige, een maraboe, een wijze en hier is zijn geest nog steeds werkzaam en zij trekken er in drommen heen, houden bedevaarten. Zij laten zich bij een dergelijke benadering leiden door gevoelens, niet de stellingen van een geloof of hun redelijk besef. Deze gevoelens nu zijn de feitelijke religie.

Religie is niet rationeel. Je kunt iemand die innerlijk een geloof aanvaard heeft, confronteren met alle wetenschappelijke bewijzen die er maar zijn. Hij zal altijd weer deze bewijzen terzijde stellen, wanneer zij in strijd zijn met hetgeen hij gevoelsmatig heeft aanvaard. Hij redeneert: het is mogelijk dat dit schijnbaar zo is, maar het kan niet werkelijk waar zijn, want wat ik geloof, is geheel juist. Ook bij spiritisten zien wij iets dergelijks. Zij lopen misschien jarenlang achter een medium aan en opeens blijkt dat dit medium een oplichter of oplichtster is. Geconfronteerd met de bewijzen zullen deze mensen dan zeggen: dat ons medium de laatste keer bedrog heeft gepleegd moeten wij misschien toegeven, maar dat alles wat het gedaan en gebracht heeft ook bedrog zou zijn, is eenvoudig onmogelijk. Waarom? Omdat voor hen het geloof in een contact met de geesten ergens een gevoelskwestie werd, een innerlijke zaak. Deze innerlijke waarde is aanleiding tot een gehele reeks van belevingen op hoger vlak. Dezen zijn voor hen een werkelijkheid die onaantastbaar is.

Daarbij vergeten de gelovigen steeds weer dat de innerlijke beleving zelf niet bevat is in de stellingen van het geloof, in de mogelijkheden die het spiritisme stelt enzovoort. Hij ziet daarbij alle voor hem minder aanvaardbare toestanden en leringen eenvoudig over het hoofd en vergeet dat zijn innerlijke beleving in feite niets met geloofsleer, medium en dergelijke te maken heeft. Het is mogelijk dat een Nederlander wat teleurgesteld is, wanneer Sinterklaas van officieel heilige weer een eenvoudig burger wordt. Maar belangrijk is het niet. Er mogen heel wat heiligen zijn, maar wanneer hij er al in gelooft, is het in de meeste gevallen eigenlijk maar een enkele heilige waarin hij werkelijk gelooft. En dit geloof hangt samen met bepaalde resultaten die hij heeft verkregen, of met mogelijkheden die hij voor zich als zekerheden beschouwt. Met het werkelijke geloof heeft dit eigenlijk niets te maken en het gaat in feite niet om een leer, maar om hetgeen voor het Ik door die leer wordt veroorzaakt.

Wanneer wij dus vandaag over religieuze gevoelens willen spreken, ligt hier ons punt van uitgang: godsdiensten, leringen en dergelijke - onverschillig of zij gebaseerd zijn op materialisme dan wel de meest hoogstaande leringen omvatten- zijn slechts de aanleiding tot innerlijke processen, waarbij de mens tot specifiek eigen belevingen komt. Hij drukt dan zijn waardering voor deze belevingen uit in een vaak fervente en zeer irrationele verdediging van de oorzaak van deze belevingen, zonder daarbij te begrijpen dat niet noodzakelijkerwijze de oorzaak identiek is met de innerlijke beleving.

Dat was dan punt één. Maar er is hier meer over te zeggen. In het kader van een godsdienst zie je vaak zeer eigenaardige verschijnselen optreden, een soort tegenstrijdigheid. Wanneer je te maken hebt met mensen die beweren dat de stofwereld eigenlijk niets is, moet je bijvoorbeeld voorzichtig zijn, want een dergelijk iemand loopt meestal heel erg hard, om van dit niets een behoorlijke portie voor zichzelf te verkrijgen. Heb je te maken met mensen die zeggen dat het celibaat de enige juiste levensweg is voor een priester, dan kun je erop rekenen dat zij heel wat mopjes over de huishoudster van de pastoor weten te vertellen. Waarom? Wel, in de wereld is altijd een zeker evenwicht noodzakelijk. Een stelling is voor de praktijk niet bepalend. Het is in het geval van een geloof, een innerlijke beleving die zo goed mogelijk, aangepast wordt aan de praktijk van het eigen dagelijkse leven.

Zoals wij hier bijeen zijn, zijn er onder ons nogal wat christenen. Het ideaal van de christen zou armoede moeten zijn in de zin van een niet gebonden zijn aan het materiële. Mag ik u vragen, hoever u het als christen in dat opzicht hebt gebracht? U lacht wat. Zelfkennis is veel waard, laat u dit een troost zijn. Toch zal eenieder onder u onmiddellijk toegeven dat het christenzijn in volle zin des woords van een onnoemelijke betekenis en waarde is. De theorie hangt u aan, maar uw praktijk wijkt daarvan aanmerkelijk af. Laat ons de mogelijke ontwikkelingen in dit opzicht eens nagaan aan de hand van een tweetal uitgewerkte voorbeelden. Ik zou hiernaast nog vele andere voorbeelden kunnen geven, maar zie hiervan af. Wat ik u voorleg dient slechts als illustratiemateriaal voor mijn stellingen.

Er is een jongetje, zeg van rond 12 jaren. Het kind is vroom opgevoed, zeg rooms katholiek. Dit kind heeft leren geloven in martelaren die allerhande offers hebben gebracht, heeft gehoord over de noodzaak tot bidden, boete doen en de rest. Nu krijgt het jongetje op een gegeven ogenblik ruzie met zijn bovenmeester. Het kind wil zich wreken en trapt opzettelijk een bal door de ruiten van de bovenmeester. En daar het niet gegrepen wordt, ontstaan er schuldgevoelens. Het kind loopt naar de kerk om te bidden, maar dat helpt niet erg. Ons jongetje gaat dan maar wat wandelen en al lopende krijgt het opeens een denkbeeld: ik moet mijzelf straffen. Het neemt een stok en begint zichzelf te slaan. Tot zover is het verhaal niets bijzonders. Dergelijke effecten kennen wij in de psychologie steeds weer, ook al komt de behoefte zichzelf te straffen misschien niet zo bewust naar voren als in dit voorbeeld. Maar nu het eigenaardige: de pijn brengt een beleving met zich waardoor het kind het gevoel heeft opeens veel dichterbij God te zijn gekomen. Hierdoor krijgt het kind het gevoel dat God iets zegt.

De inhoud is misschien heel eenvoudig en komt neer op een 'goedzo' of iets dergelijks. Maar het is een aangename ervaring, waar het kind naar gaat verlangen. Gezien de opvoeding vertaalt het kind dit in een roeping en besluit later priester te worden. Er komen natuurlijk vele moeilijkheden: last op het klein seminarie, ruzie op het groot seminarium en misschien ook moeilijkheden met eigenwaan in de tijd van neomist zijn. Het kind van eens wordt werkelijk priester. Maar deze mens zoekt eigenlijk nog steeds naar frustraties die kunnen voeren tot een noodzaak van zelfbestrafing. Want daarin vond hij God. Het gevolg is dat de priester in dit voorbeeld de neiging zal hebben een dergelijke toestand voor zich - en anderen - te provoceren. Deze provocatie zal lang niet altijd tegen de kerk of de gemeenschap zijn gericht, maar schijnt als doel te hebben, het ik een gevoel "van te ver gegaan te zijn" te geven. Hierdoor immers, kan hij zichzelf terecht een boete opleggen en als gevolg van de boete komt weer dit heerlijke gevoel van contact met God, deze verheerlijking. Het uiterlijke gedrag heeft in dergelijke gevallen weinig of niets te maken met wat men onder een werkelijke priesterroeping pleegt te verstaan, zoals de zelfbestrafing niets te maken heeft met een werkelijke boetvaardigheid.

Het kind van eens dat in de volwassen mens verder leeft, blijft hunkeren naar dit vreemde gevoel van contact met God. En wanneer dit maar 3 of 4 keren in zo een leven tot stand komt, is men bereid verder alles te aanvaarden en alles te doen... in de hoop, deze mogelijkheid voor zich als een voortdurende zekerheid te kunnen voelen, dus de zekerheid dat dit voor het ik mogelijk is. Het is deze priester in feite niet te doen om de mogelijkheid dat de mensen tot God kunnen komen, ook al preekt hij dit misschien, maar hem gaat het in feite om het gevoel: God komt tot mij. Deze wonderlijke gevoelssituatie brengt zo iemand er dan vaak toe om wat tyraniek op te treden tegen anderen, brengt hem ertoe, enerzijds zijn overheden aan te vallen - al zal het nu waarschijnlijk eerder de paus zijn dan een bovenmeester - en aan de andere kant zich daarvoor dan steeds weer te vernederen, boete te doen en een dergelijke nederigheid en boetvaardigheid ook van anderen te eisen. Dergelijke mensen eisen van hun gelovigen vaak enorm veel, omdat zij menen dat, in de zelfvernederen en vooral in de zelfbestrafing het enig ware contact met God gelegen is. De compensatie hiervoor ligt in het jezelf zien als staande boven anderen. En er zijn heel wat van dergelijke priesters in de wereld.

Maar laat mij het tweede voorbeeld nemen om mijn bedoelingen nog duidelijker te maken. Er is een vrouw. Zij was een leuk meisje, heeft altijd heel gewoon geleefd, is getrouwd enzovoort enzovoort. De dagen gaan verder. Er komt tijd voor bespiegelingen, maar de vroegere godsdienstige opvoeding heeft niet zo erg goed gehouden, het vrome vernis is gaan bladderen en men gaat op zoek naar een nieuw geestelijk verfje. Er wordt wat gedaan aan rozekruiserij, theosofie, soefisme enzovoort - soefisme dus van Soefi, niet zoals u verstond: sofisme, want dat is in het dagelijkse leven normaal, maar kan niet beschouwd worden als een soort godsdienst. De dame in kwestie zit dus vol met allerhande nieuwe, voor haar nieuwe theorieën en stellingen. En nu ontmoet zij, het kan bij de theosofen zijn of elders, ergens een spreuk die haar treft. Je hebt dat wel eens zo: je hoort een uitspraak en dat woord blijft je voortaan altijd bij. Stel verder dat ze - u weet hoe dames kunnen zijn - juist toen dat woord viel, een pepermintje of zo zat te knabbelen.

Nu is manlief toevallig op reis en voor zij in haar eenzame bed insluimert, neemt zij nog zo een snoepje. Zij sukkelt in slaap. Zij droomt over de spreuk die haar heeft getroffen. Dit is een normale psychologisch verklaarbare ontwikkeling. Het snoepje was hier de oorzaak van de droom, volgens de regel dat, wanneer twee ongewone impulsen een mens gelijktijdig bereiken, de herhaling van de ene impuls automatisch de andere impuls in de mens weer zal wekken. Dus droomt het mensje over de spreuk en alles wat zij daarbij heeft gedacht, geassocieerd, beleefd, wordt in de droom bijzonder intens uitgedrukt. Het is, of er zich een fantasmagorie ontwikkelt, waarin het ik het middelpunt is en goden, wijze meesters en wat je maar meer wenst, allen aanwezig zijn. Een dergelijke droom maakt veelal zoveel indruk dat zij na het ontwaken gedeeltelijk herinnerd wordt. De vrouw zal dan niet zeggen: "ik heb gedroomd", maar eerder stellen: "ik heb een visioen gehad". En verbindt daaraan de conclusie: dit betekent dat ik toch meer ben dan ik tot nu toe dacht te zijn. En zij begint deze meerwaardigheid waar te maken.

Welke leer ook deze reactie heeft veroorzaakt, het is wel zeker dat het vrouwtje zich hieraan voortaan zal wijden en zelfs wanneer het grote moeilijkheden in huis veroorzaakt, voort zal gaan met het volgen van de leer en alle daarbij behorende systemen van handelen en denken. Want hierdoor zoekt de vrouw haar droom terug. Zij zoekt naar andere waarden voor haar wezen, zoekt een vereenzelviging met het hogere.

Ik geloof dat bijna alles wat men als religieuze gevoelens pleegt te beschrijven, op een soortgelijke wijze tot stand is gekomen. Er is dus wat dit betreft, maar zeer weinig wat voor de juistheid van deze gevoelens pleit. Wel is er veel wat voor de oprechtheid daarvan pleit. Wat is echter de werkelijke betekenis van de ontwikkelingen die dergelijke gevoelens deden ontstaan. In het geval van het kind kunnen wij ons bijvoorbeeld afvragen, of het nu werkelijk God was die tot het jongetje sprak. Het antwoord is neen. Hier was geen sprake van het optreden van een godheid, maar wel van het bereiken van een bijzondere toestand. Door de ontwikkelingen en emoties bereikte het kind voor een ogenblik een innerlijke toestand die het voor korte tijd vrijmaakte van alle beperkingen van kindzijn, zodat de eigen persoonlijkheid een ogenblik haar stoffelijke begrenzingsen kon verliezen en zo harmonisch worden met iets anders - hoe dit dan ook later weer in het denken wordt uitgedrukt.

En voor de vrouw is de droom die zij onthouden heeft, in het geheel geen belangrijke waarheid, ook al denkt zij dit. Belangrijk is voor haar dat zij hierdoor kwam tot de aanvaarding van een andere werkelijkheid. En voor een ogenblik zo in verbinding kwam met een grotere werkelijkheid dan haar normale. Hierbij blijkt dus dat de gehele lezing die zij zo dadelijk zal geven van haar geloof, de dogma's, de samenstelling, de geloofsartikelen eigenlijk niet veel waard is. De waarde is gelegen in hetgeen je er zelf in vindt. De gevoelens bepalen niet alleen de oorzaak én vorm van het geloof, maar vormen er in wezen ook de reden voor.

Dergelijke contacten betekenen een verbinding met een deel van het Al. U moogt zich dit niet voorstellen als een soort kosmische flatwoning met in elke flat een ander godje of als een vast ingedeeld geheel, waarin zaligen, heiligen, engelen en aartsengelen elk hun eigen plaats innemen. Dit zijn in feite alleen maar menselijke voorstellingen. Voor de mens is een dergelijke voorstelling van een bovenstoffelijke werkelijkheid misschien wel noodzakelijk, maar de werkelijke situatie is als volgt: Wanneer je leeft, leef je steeds in een voor jou levende wereld; dit leven is overal, ook in de dingen die je niet ziet, in dimensies die je niet eens kent. Hierbij kunnen krachten bestaan die je als mens misschien engelen zou noemen, ofschoon zij voor zichzelf zeker geen engelen zijn, maar gewoonweg levende wezens. Er zijn geesten die voor zich leven in een normale wereld en eigenlijk niet goed kunnen begrijpen waarom mensen een bestaan als geest hoger of lager zouden willen aanslaan dan een menselijk bestaan. Zeker, hun werelden zijn andere werelden dan de uwe.

Maar er bestaan nu eenmaal andere wezens dan u, en al die wezens kennen iets wat je geloof zou kunnen noemen, of een persoonlijke instelling, een gevoelswereld waardoor zij één kunnen zijn met anderen. Hierdoor is voor hen een eenheid, een contact met anderen mogelijk. Door dit contact wordt de mens als het ware geconfronteerd met diepere waarden en mogelijkheden in zichzelf, dan hij voordien kende. Ook als geest beleef je steeds weer dat de waarde van je eigen wereld voor jou gaat veranderen, omdat je een andere wereld beter aan gaat voelen. Dat is gewoon een vorm van bewustwording. Maar je kunt een dergelijke bewustwording niet zuiver uitdrukken in de termen van je eigen wereld, dus zet je ze om in een vorm van geloof. Daarom omschrijf je de waarden van die andere wereld middels dogma's. Religieuze gevoelens zijn in feite een vorm van harmonie die door onverschillig welke prikkel kan ontstaan, je verbindende met een niet geziene wereld. Contacten met de niet geziene werelden worden tot stand gebracht waardoor het Ik in de termen van zijn gangbaar bewustzijn een bevrijding, verheffing en dergelijke ondergaat.

Op zich is dit eenvoudig genoeg, maar voor mensen zal het vaak moeilijk zijn dit alles in de praktijk te aanvaarden. Want wanneer iemand anders iets gelooft wat voor jou onvoorstelbaar

is of volgens jou een eenvoudige maar andere verklaring heeft, ben je als mens al snel geneigd te stellen dat de ander van lotje getikt is. Zo iets als een dame die iets hoort van het katholieke geloof en reageert met: ze kunnen mij veel vertellen, maar dat Maria onbevlekt ontvangen heeft? Kom nou.... Andere mensen houden zich misschien bezig met Jezus en vragen zich af waarom hij als uniek, als de Christus, beschouwd zou moeten worden. Zij noemen alle andere Groten als Boedda, Mohammed, Krishna en vragen: wat is nu eigenlijk het verschil in betekenis tussen hen? Ik zie het eenvoudig niet.

Vaak proberen dergelijke mensen met allerhande feiten aan te tonen dat hun zienswijze niet zo vreemd is. Want zij menen heel vaak dat het bij een geloof voornamelijk gaat om de feiten. Maar daarin vergissen zij zich juist, want geloof berust niet op een erkennen van feiten, maar op gevoel. Dat gevoel is het meest kostbare wat je maar hebben kunt. Want de rationele wereld van de mens is misschien menselijk hanteerbaar, maar zij is ergens voor de mens toch ook onbevredigend. Je hebt als mens een inhoud, een bedoeling nodig die verder gaat dan het ogenblik. Wanneer je dit niet buiten de materie kunt vinden voor jezelf, zoek je het desnoods in 10-jaren plannen of zo iets. Maar je moet iets hebben wat als een droom bestaat, iets wat je eens meent te kunnen verwezenlijken of beleven, maar wat er nu nog (niet) is. Het is het streven naar bereikingen en verwezenlijking dat voor de mens veel belangrijker is dan de bereiking zelf. Wanneer je dit beseft, begrijp je ook waarom alles door de mens hieraan steeds weer ondergeschikt wordt gemaakt.

Wanneer je tegen een communist zegt dat zijn streven en denken nog maar heel weinig te maken heeft met het marxisme en dat zijn praktijken zelfs regelrecht strijdig zijn met het leninisme, dan zal hij u voor gek verklaren. Want, zo zegt hij, wij doen toch precies wat in die leer staat. Zij begrijpen eenvoudig niet dat zij de dingen anders hebben gedaan, dan hun profeten hebben bedoeld, zij begrijpen zelfs niet dat zij vele uitspraken en stellingen eenvoudig verdraaid hebben. En zelfs wanneer zij dit nog zouden kunnen begrijpen, zouden zij het waarschijnlijk van weinig belang achten. Voor hen is belangrijk dat het doel van hun leven ligt in een systeem, waaruit zij eens een ideale wereld zullen scheppen. Zolang deze ideale wereld niet benaderd is, zullen zij op de ingeslagen weg voortgaan. En wanneer desondanks de ideale wereld eens zou ontstaan, zo kun je er wel zeker van zijn dat zij haar kapot zouden breken, om opnieuw te kunnen beginnen. Want wanneer iets bereikt is, heeft het streven geen zin meer, en juist het streven is de inhoud van je leven, de zin van je bestaan en daarom boven alles belangrijk.

Ik geloof dus dat je zelfs van een communist, een maoïst en dergelijke kunt zeggen dat hij religieuze gevoelens heeft. Het lijkt iets krankzinnigs voor anderen, wanneer een jonge Chinees na een prestatie opstaat, het rode boekje in de hand en uitroept: Mijn prestatie was alleen mogelijk, dankzij de wijze woorden van voorzitter Mao. Vooral als hij net een record heeft geslagen met polstokspringen. Je bent geneigd om uit te roepen: die vent is geschift. Heeft Mao soms ooit iets geschreven over polstokspringen? Toch heeft die jonge Chinees ergens gelijk. Want voor hem is Mao niet alleen maar een man die alles zo mooi weet, of zelfs een soort godheid. Voor hem representeert Mao het uiterste wat je ooit bereiken kunt. De woorden van voorzitter Mao zijn hier niet enkele spreuken, neergeschreven in een rood boekje, maar eerder de rechtvaardiging van alles wat je bent en wat je doet, terwijl Mao gelijktijdig de belofte schijnt te omvatten dat je meer zult kunnen zijn en meer zult kunnen doen. Wanneer de jonge man dus uitroept dat hij geïnspireerd werd door voorzitter Mao, is dit geen onzin, maar geeft hij eenvoudig uiting aan religieuze gevoelens.

Wat meer is: door deze wijze van geloven en denken komt hij inderdaad in contact met werelden die hij misschien nooit, bewust zal erkennen. Hij zal steeds blijven zeggen dat er geen god is en dat het leven met de dood voor eens en voor altijd ten einde is. Maar hij komt desondanks in contact met werelden en sferen die hem iets geven, zelfs wanneer hij dit geven ziet als een inspiratie die hij alleen heeft te danken aan de wijze woorden van voorzitter Mao. Want ook hij bereikt een harmonie waardoor zijn leven, groter, wijder, ruimer wordt en welke termen hij

gebruikt om zich dit verschijnsel te verklaren; wat daartoe voor hem de aanleiding is geweest, doet er niet toe.

De conclusie die uit dit alles te trekken is, luidt dan ook dat elke mens behoefte heeft aan een gevoelsmatig religieus denken. Hij heeft dit nodig, omdat hij met de eigen gevoelswereld veelal geen raad weet, wanneer hij achter de uitwerkingen hiervan niet een rationele of schijnbaar rationele denkbeelden en verklaringen kan zetten. De mens moet een vorm geven aan alle innerlijke belevingen die hij niet thuis kan brengen in de eigen wereld op een andere wijze. Wat voert tot de stelling: Een mens die nergens in gelooft, verliest zijn menselijkheid. Waarop wij ons de vraag gaan stellen wat een dergelijke religieuze beleving dan in de praktijk te betekenen heeft. Antwoord: een mens die door deze gevoelsbelevingen, onverschillig waarop zij gebaseerd was, een harmonie ervaren heeft met enige andere wereld, onverschillig welke krachten daarin leven, gevoelt zich door die krachten gesterkt. Zelfs indien men aanneemt dat de krachten die hij achter zich voelt, niet werkelijk zo kunnen bestaan, blijft de zekerheid dat deze mens alleen reeds door het gevoel dat onzichtbare machten hem steunen, zal komen tot prestaties die zonder dit voor hem onmogelijk zouden zijn.

Wat u misschien vreemd in de oren klinkt. Maar laat ons maar weer een voorbeeld geven. De SS, na de oorlog niet zo hoog aangeslagen, had dergelijke tendenzen in zich. Want ongeacht het oordeel dat men heeft over de waarde, betekenis en eigenschappen van de SS-ers, staat toch wel vast dat de SS-regimenten bijzonder goede en harde vechters waren. Zij wisten vaak veel meer te bereiken met soms veel minder middelen dan gelijkelijk sterke afdelingen van het gewone Duitse leger. Toch waren het ongeveer dezelfde soort mensen in het leger en de SS. Zelfs de discipline in de eenheden vertoonde niet zoveel verschillen dat hieruit het verschil in resultaten begrijpelijk kan worden. Maar de SS-mensen geloofden in een gezonden-zijn. Hun leven, hun strijden en optreden, hoe brutaal en zelfs bestiaal dit soms kon zijn, was gemotiveerd door een geloof in - zeg maar - een oergermanendom dat zij vertegenwoordigden. Zij waren stuk voor stuk mede een volk en niet alleen of zelfs maar in de eerste plaats zichzelf. Juist dit geloof in eigen belangrijkheid en verbondenheid bracht hen tot prestaties die ver boven het gemiddelde lagen, zowel als tot beestachtigheden die eveneens ver boven het gemiddelde lagen.

Denk niet dat deze verschijnselen in deze samenstelling alleen bij de SS voorkwamen. Er waren bepaalde priesterorden in de middeleeuwen waarvan de leden aan de ene kant op een geraffineerde wijze wreed waren, vaak zelfs op een zo bestiale wijze dat de mens van heden hun daden niet begrijpen of verwerken kan. Zij waren de inquisitores. Wat zij hun medemensen in de naam van God hebben aangedaan, kun je je in deze dagen zelfs niet meer indenken. En toch zien wij elders deze priesters die hun penitentes zelfs nog tot gek-wordens toe plachten te martelen, vol zelfopoffering optreden en met zeer grote moed hun leven offeren voor hun geloof. Tegenover gelovigen blijken zij vaak zich, gesteund door hun voorstelling van God, ongetwijfeld, op te zwepen tot zij prestaties leveren waarbij paranormale krachten een rol spelen en die in feite vaak weinig minder dan miraculeus zijn. Je zou je afvragen, hoe dit mogelijk is: mensen die aan de ene kant beul zijn en aan de andere kant bijna heiligen. Wel, zo is het nu eenmaal bij een mens. Want voor hem is de verklaring die hij heeft voor zijn gevoelens, veel belangrijker dan alle verschijnselen. Hij is geneigd om elke mens onverschillig wat aan te doen om zijn gevoel van zekerheid, zijn innerlijke vrede te kunnen behouden.

Jammer is het dat vele mensen juist door hun geloof steeds meer in hun wereld dreigen te vereenzamen: zij komen steeds meer alleen te staan, omdat zij alle uitingen in de wereld willen aanpassen aan hun eigen innerlijke belevingen en de geloofsformuleringen die zij daarmee verbinden. Want wanneer je hiertoe komt, gaat de samenhang van je wereld voor jou teloor. Dergelijke mensen zijn vaak de buitenbeentjes die in allerhande vreemde sekten bijengroepen en een werkelijk contact met hun medemensen op aarde niet meer schijnen te kunnen bereiken. Vaak verwerpen zij zelfs hun medegelovigen, omdat zij zelfs van hen in alle opzichten een verklaring verwachten die geheel strookt met hun innerlijk gevoelsleven, ofschoon dit door hun wijze van leven voor niemand begrijpelijk of toegankelijk is.

Toch zijn ook dergelijke mensen vaak in staat om vreemde dingen te doen, wanneer er ook maar een zeer tijdelijke aanvaarding van hun persoonlijkheid en/of geloof optreedt. Denk in dit verband eens aan gezondbidders. Het komt voor dat deze mensen gewoon met een ander, een zieke, gaan bidden, of hem de handen opleggen, met als gevolg dat de ander geneest. In sommige gevallen komt hij zo zelfs van een kwaal af, ofschoon iedereen menselijk zeker meende te zijn dat hij deze kwaal tot het einde van zijn leven zou moeten dragen. Hoe zoiets mogelijk is? Hier speelt de harmonie met de andere werelden weer een rol. In de andere wereld zijn de zaken wat anders gericht. Je zou kunnen zeggen dat de samenhang van het leven daar een andere grootorde van trilling omvat dan de menselijke wereld. Wanneer iemand, hoe dan ook, met deze andere wereld harmonisch is en die andere wereld in zichzelf waar kan maken, dringt de trilling, de andere structuur, hiermede tijdelijk in zijn wezen en daarmee ook enigszins in zijn eigen wereld door. Deze kracht wordt hierdoor in de eigen wereld van de mens tijdelijk gemanifesteerd als een werking die een afwijking van de normale gang van zaken zonder meer mogelijk maakt. Wordt deze kracht op genezing gericht, dan is het inderdaad zeer wel mogelijk dat je hiermede ook naar aardse normen een genezing tot stand brengt, misschien geheel, misschien van tijdelijke aard. Maar iets breng je dan tot stand.

Wanneer je in je zelf een dergelijk gevoelsgeloof hebt, is het onbelangrijk, hoe je het verklaart. Of je nu zegt: het is de een of andere leraar die mij komt helpen, of dat het een Indiase medicijnman is die voor geestelijke dokter speelt, of een van Gods engelen, maakt voor een mogelijke genezing geen verschil meer uit. Het beeld dat je in je draagt, waar je die kracht en die werking uit haalt, is hierdoor alleen maar voor je zelf omschreven. De omschrijving heeft niets met de aard of de capaciteit ervan te maken. Maar de religieuze gevoelsbeleving is toch wel heel erg belangrijk, want hierdoor verkrijgt de mens een harmonie met de hem omringende, maar niet normaal voor hem kenbare werelden waardoor hij hieruit krachten kan putten waardoor ondermeer een modificatie van in zijn wereld normale omstandigheden kan worden veroorzaakt. Wat een ingewikkelde manier is om te zeggen dat je daardoor zelfs wonderen zou kunnen doen.

De mens zelf zal door zijn geloof en zijn geloofsbeleving een gevoel van eigenwaarde kunnen verkrijgen dat hij zonder dit veelal niet heeft. Zoals reeds eerder werd gesteld, jaagt elke mens ergens naar belangrijkheid. Maar de harmonie die je beleeft, dat innerlijke verschijnsel, is voor jou gelijktijdig het doel en de rechtvaardiging van je bestaan, het geeft aan alles wat je bent en doet, een betekenis en inhoud. Het gevoel zo mee te werken aan iets wat veel verder reikt dan het eigen wezen, geeft bovendien de mens het vermogen zijn eigen beperktheden over het hoofd te zien. Een mens die voortdurend zijn eigen beperkingen beziet, komt nooit, bewust en gewild tot een bereiking die zelfs maar de helft van zijn eigen kunnen, kracht en vermogens omvat. Slechts de mens die eigen beperkingen niet ziet of niet meer van betekenis acht, komt tot prestaties waarin het maximum van eigen kunnen tot uiting komt. En ook in dit verband zijn de religieuze gevoelens voor de mens van belang.

Nu heeft u mij bij dit alles niet horen spreken over esoterie. Wat opzettelijk is, want esoterie, esoterische wijsbegeerte en hoe dit verder ook moge heten, is niets anders dan een reeks van termen die het ontdekken van de innerlijke mens aanduidt. Maar wat kun je van jezelf innerlijk werkelijk ontdekken? Betrekkelijk weinig. De mens die in zichzelf voortdurend bezig is aan een grotere zelfkennis te werken, komt niet tot een uiteindelijke zelferkenning, maar wel tot een uitbreiding van zijn Ik-concept. En de mens die zijn gehele leven met esoterische leerstellingen is bezig geweest, zal mogelijk ruimer denken en meer mogelijkheden erkennen dan anderen. Maar dit betekent nog niet dat hij eigen wezen en werkelijkheid nu ook metterdaad beter heeft leren kennen dan een ander. Zou ik tot nu toe de esoterie genoemd hebben, zou zoudt u het gevoel gekregen hebben dat ik sprak over iets wat ook in dit verband geheel apart staat, als het ware buiten de godsdienst, de religie en zo ook buiten de gevoelens die wij bespreken.

Toch maakt de feitelijke esoterie ergens deel uit van elke religieuze discipline. Wanneer wij onszelf proberen te confronteren met de godheid, moeten wij ook weten, wàt wij met de godheid confronteren. Wij moeten wel degelijk iets omtrent onszelf beseffen. Wanneer een christen zo stelt dat de mens eigen zondigheid moet leren beseffen om uit het belijden van eigen zondigheid - een vorm van zelfkennis dus - te komen tot de beleving van de genade Gods, zo zegt hij in feite slechts: ik moet mijzelf leren kennen en begrijpen, opdat ik de Hogere Krachten zal kunnen aanvaarden. De vergissing die hij hierbij vaak maakt, is dat hij veronderstelt dat die Hogere Krachten allen buiten hem schuilen en niet in hemzelf. Esoterische leringen zijn dus een middel om tot grotere zelfkennis te komen, maar bevorderen daarnaast wel degelijk de uitbreiding van eigen mogelijkheden. Wat elk geloof evenzeer doet of tracht te doen.

Juist daarom kan ook de esoterie nimmer geheel redelijk zijn. Iemand die zegt: ik ben esotericus én blijf volkomen rationeel. Dit geeft twee mogelijkheden: of de man is geen werkelijke esotericus, dan wel hij liegt zonder dit misschien te beseffen. Want ook hier speelt het gevoel een grote rol en wordt het Ik vaak gestimuleerd door dingen die je niet geheel omschrijven kunt. Ook hier put men uit bronnen waarvan men het werkelijke wezen en de oorsprong niet kent. Dit was voor mij een reden de esoterie zoveel mogelijk buiten beschouwing te laten. Dat ik haar hier toch noem, vloeit voort uit het feit dat ook in de esoterie dezelfde religieuze gevoelsrelatie met het onbekende pleegt te ontstaan die de basis is van alle godsdienst en alle godsdienstige beleven.

Aan dit alles wil ik enkele regels toevoegen:

Gedrag heeft niets te maken met God of godsdienstige werkelijkheid. Slechts de innerlijke eenheid tussen gedrag en erkend hogere waarden is bepalend voor de wijze, waarop andere werelden of God al dan niet innerlijk ontmoet kunnen worden.

Alle leerstellingen zijn van geen enkel belang voor de religieuze beleving. Zij zijn een geraamte, een vormgeving van omschrijvingen en denkwijzen die nooit de inhoud van de belevingen zullen bepalen en nooit de waarde van die beleving omschrijfbaar zal maken. Wat misschien voer voor theologen is, maar daarom niet minder waar.

Het is niet belangrijk waarop het geloof zichzelf baseert, zolang het een aanvaarding van mogelijkheden inhoudt. Want de aanvaarde mogelijkheid kan door een volledig geloof worden waargemaakt, mits het geloof wordt gevoeld en doorleefd buiten alle rationele beperkingen om.

Bidden is geen spreken met God, maar een spreken met jezelf. Indien je echter voldoende spreekt met jezelf, zodat je een besef van eigen toestand vindt, zul je misschien tevens een voldoende harmonie bereiken en zo God of het Hogere de mogelijkheid verschaffen mede te spreken in je wezen en zo een verrijking van je eigen leven en denken tot stand brengen.

Sacramenten hebben geen enkele feitelijke waarde buiten de bijzondere waarde die hieraan wordt toegekend door degenen die het sacrament ontvangen of ondergaan. Het is de toestand van aanvaarding van het buitengewone, - elke alle kracht en zegening die in een sacrament gelegen heet te zijn, - middels de mens zelf tot uiting brengt. Waar geen besef hiervan bestaat, heeft een sacrament geen betekenis of werking. Voor degenen die voor de kinderdoop zijn, lijkt het mij goed dit punt eens nader te overwegen.

Ten laatste: elke mens is priester op het ogenblik dat hij zich verbonden gevoelt met de Godheid, zelfs wanneer dit niets met de werkelijke God te maken heeft, en eerder een vaag contact met een hogere wereld omvat. Het is dit gevoel waardoor hij mediator wordt en dus de taak van een priester in de wereld kan vervullen. Priester kun je nooit worden alleen door het leren van feiten en stellingen. Wie hierop een zogenaamd priesterzijn baseert, is in feite een misvormd sociaal werker met dogmatische bijbedoelingen.

Indien u het voorgaande overweegt, zult u met mij eens zijn dat religieuze gevoelens een kostbaar iets zijn. Ik heb getracht dit duidelijk tot uiting te brengen. Het gaat niet om de aanvaarding van een religie, het gaat niet om het aannemen van bepaalde stellingen als waar, er is geen enige ware leer op aarde, er is alleen de mogelijkheid jezelf aan de hand van dergelijke leringen, stellingen enzovoort, tot een aanvaarden van jezelf en het Hogere te brengen, zodat je verrijkt, door de krachten van eigen wezen en andere werelden, als een beter en harmonischer mens leert leven.

Indien u commentaren hebt, zijn deze nu welkom.

Vraag: Het mysterie van het geloof?

Antwoord: Het zogenaamde mysterie van het geloof is op aarde gemeenlijk de verhulling van werkelijkheid die de mens aanbrengt rond de regels van zijn geloofsrichting. Hierdoor tracht hij te voorkomen dat hij de onvolkomenheid van zijn uitgedrukt geloof zal moeten beseffen. Het mysterie is dus niet iets wat zonder de mens bestaat, maar iets wat de mens maakt van kenbare, erkenbare beleefbare zaken, om ze niet in hun ware gedaante te hoeven zien of te beleven. God is misschien een mysterie voor de mens die Hem dan verbaal probeert uit te drukken. Maar voor de mens die God in zich werkelijk erkent, is Hij geen mysterie. Wanneer zelfs mensen die innerlijk hun God beleven, van Hem een mysterie maken wanneer zij over Hem spreken, zo is dit alleen maar, omdat zij niet willen toegeven dat je van de innerlijke werkelijkheid niets begrijpelijk en juist aan anderen kunt beschrijven.

Vraag: Is het werkelijke contact een opgaan, of alleen maar een soort verre verbinding?

Antwoord: De mogelijkheid bestaat dat men tot een soort zelfvergetelheid komt. In dat geval kunnen wij spreken van een identificatie van het Ik met het Hogere, zonder daarbij te bepalen wat dit Hogere in feite is - het kan dus een wereld of een persoonlijkheid zijn. Over het algemeen bereikt men slechts een contact. Vergelijkend: de doorsneemens die tot een religieuze beleving komt heeft een soort telefoongesprek met "God". Komt hij wat verder, dan kan het vergeleken worden met een ontmoeting van mens tot mens, en eerst wanneer de top van zelfvergetelheid bereikt wordt, kan worden gesproken van een opgaan in het Hogere, waarbij men eigen weten verliest in het besef van het andere, maar met slechts delen van het zo beleefde uiteindelijk toch weer tot zichzelf terugkeert.

Reactie: Dat lijkt mij nu juist het mysterie.

Spreker: Mogelijk. Maar u dient wel te begrijpen dat een dergelijke ervaring zodanig persoonlijk is dat zij niet tot uitdrukking kan worden gebracht. Op het ogenblik dat je tracht aan een dergelijke beleving in je eigen wereld een voor anderen begrijpelijke uiting te geven, vervals je het beleefde reeds. Hebt u wel eens getracht het verschil tussen twee smaken soep weer te geven? Je proeft dan wel een verschil, maar wanneer je precies weer moet geven wat dit verschil nu eigenlijk is, kun je het al niet meer juist. Wat je dus daarover zegt, is in wezen al een soort vervalsing van je waarheid. Toch zijn dit dingen die nog binnen het zintuigelijk bereik liggen en stoffelijke vergelijkingsmogelijkheden bergen. Zelfs een expert heeft hiermede nog moeite. Maar zou dan elkeen over "God" kunnen spreken? Zelfs een expert kan hier niet voldoende beelden vinden en dan is de eenvoudige oplossing om, wanneer men weten wil hoe de zaak in elkaar zit, uit te roepen: "Dat is nu juist het mysterie, maar wat ik zeg, is waar". De leek reageert op ongeveer dezelfde wijze, maar beseft daarbij niet dat hij, reeds door zijn poging details te geven, in feite een vervalsing van de werkelijkheid tot stand heeft gebracht. Daarom dunkt mij dat iemand die iets over een innerlijke beleving wil vertellen, dit altijd erg vrijblijvend moet doen en nimmer zal mogen stellen: dit is de werkelijkheid en de waarheid. Want je weet immers niet, of wat je zegt, nog wel de waarheid is. Je dient te stellen: dit is mijn beleving, zover ik die uit kan drukken. Verder kun je volgens mij niet gaan. De groten op de wereld hebben zo gehandeld. Jezus vertelt wel dingen, maar legt niets uit. Hij spreekt over de mogelijkheid, zelf iets te ondergaan en geeft enige gelijkenissen, om hiervan althans iets duidelijk te maken, maar onthoudt zich van defintieve verklaringen. De boedda doet precies hetzelfde: hij geeft een filosofie, maar laat het hogere in feite geheel rusten. Mohammed geeft leefregels die zeer concreet zijn. Maar zodra hij meer filosofisch wordt, zien wij weer een vaagte. Wie de Koraan

leest, zal bemerken dat juist de hogere dingen steeds weer voorwaardelijk worden gesteld. Bij de grote meesters treffen wij steeds weer een voorwaardelijkheid of vaagheid aan, alsof zij willen zeggen: zo is het voor mij. De gewone mens probeert alles als zekerheid te stellen en heeft dan het mysterie nodig om zijn verklaringen voor anderen aanvaardbaar te maken. Hiertegen maakte ik bezwaar. Je moogt geen dingen tegenover anderen absoluut stellen, wanneer je niet eens zelf in staat bent de absolute waarheid daarvan tot uitdrukking te brengen.

Vraag: De mens moet steeds verder streven om waarlijk te leven. Bestaan er geestelijke sferen waarin dit omgekeerd is?

Antwoord: Neen. Ik geloof dat het in een geestelijke wereld altijd zo is dat de horizon blijft wijken. Dat is tenminste onze eigen ervaring. Je komt dus wel steeds aan nieuwe ervaringen en erkenningen toe, maar je weet ook dat je steeds verder kunt gaan. Theoretisch kun je zeggen dat je op een gegeven ogenblik een zo grote veelheid van mogelijkheden gaat omvatten dat je er niets meer bij kunt krijgen. Dan zou het je voortdurend te binnen brengen van alle details van de bereiking op zich weer een taak en een vervulling betekenen. Mogelijk is dit het beginsel van het voortdurend met het grote geheel éénzijn en alle dingen bij voortduring en geheel harmonisch beseffen. Dit is een bestaande theorie. Maar de praktijk, zoals ik die uit de geestelijke werelden ken, is dus: Je streeft wel, maar wat je bereikt, telt eigenlijk niet. Elke bereiking op zichzelf lijkt niets meer te zijn dan een stap waardoor je weer ziet wat je zelf verder moet bereiken. Er is dus geen stilstand. Nu is de wereld van de stof natuurlijk begrensd, maar volgens mij kan de stof-mens ook, terwijl hij iets bereikt, de onvolledigheid van iets wat hij bereikt reeds voor de bereiking zodanig beseffen dat hij zonder meer verder gaat naar een nieuw, verder rijkend doel.

En hiermede hebben wij dan, naar ik meen, uw opmerkingen gehad. Nu is het altijd moeilijk een geestelijk onderwerp aan te snijden dat ook praktisch nog enige waarde heeft. Ik heb dit vandaag geprobeerd te doen door in te gaan op een van de dingen die door de mens zo intens beleefd kunnen worden op zijn religieuze gevoelens. In dit verband moet u niet vergeten dat de kabouters met hun uil - een andere, dan die van de PvdA - eigenlijk evenzeer gelovig zijn als de gelovigste christen. Bedenkt dat ook jongeren die druk bezig zijn met het ontwerpen van een alternatieve economie, hoe onwerkelijk deze ook is, de mogelijkheid van een religieus gevoel in deze zin kennen, daar ook zij kunnen komen tot een geheel opgaan in het geheel dat zij vanuit hun standpunt benaderen. Wat dit betreft zijn hun mogelijkheden dezelfde als die van de meest esoterisch ingestelde wijsgeer.

Vormen zijn hier niet belangrijk. Het is het geloven in iets, het je één gaan voelen met, of verwant voelen met een hoger of groter geheel dat voor de mogelijkheden en ervaringen bepalend is. De manier waarop het gevoel zich zal verwezenlijken, is natuurlijk afhankelijk van de voorstellingswereld waarvan je bent uitgegaan. De econoom overziet, als bij een plotselinge lichtflits, opeens samenhangen, waaraan hij nooit heeft gedacht en die met geen honderd statistieken duidelijk zou zijn geworden. De gelovige ontmoet zijn God. Zo gaat het. Je verrijkt jezelf. Daarom luidt mijn eindconclusie: Het is belangrijk in iets werkelijk en met je gehele wezen te geloven, want alleen hierdoor kun je de innerlijke kracht en harmonie verkrijgen waardoor de grotere werkelijkheid van het Zijn binnen jou kenbaar wordt en je in staat stelt het uiterste te bereiken wat nog voor jou bereikbaar is.

Vrienden dat is het. Mijn dank voor uw aandacht. Goedenavond.

ESOTERIE: WAT IS EEN GEEST?

Goedenavond, vrienden.

Mij werd gezegd: doe jij het tweede gedeelte maar en spreek dan over esoterie of zoiets. Ik zal mij dus met zoiets bezighouden, want ik heb reeds zovele malen mij beziggehouden met de bezwaren die ik heb ten aanzien van de veruiterlijking van innerlijke waarden - iets wat bovendien niet bij mijn uiterlijk past - dat ik mij genoopt voel op iets anders in te gaan: op de vraag wat nu eigenlijk een geest is.

Weet u wat een geest is? Neen? Waarom kom je er dan altijd naar luisteren? Luister dan maar goed: een geest is een mens die toevallig geen lichaam meer heeft, maar voor de rest nog menselijk genoeg is om een mens te begrijpen, ofschoon zijn bestaan voor de mens vaak onbegrijpelijk is. Wanneer een dergelijke geest tot spook wordt, is het een soort nozem die in de geest zijn menselijke gewoonten nog niet geheel heeft afgelegd.

Wanneer je spreekt over de werelden van de geest, doe je net of dit afzonderlijke dingen zijn. Maar de wereld van de geest is in feite een mist waarin sommige dingen scherp uitkomen. Naarmate meer vormen scherp voor het besef tot uiting komen, heb je te maken met een hogere geest. Maar wanneer een hogere geest dergelijke vormen ziet, ziet hij eigenlijk geen vormen meer, maar uitstralingen waarin meer kan worden uitgedrukt dan in vorm alleen mogelijk zou zijn.

Daar kunt u al wat van leren. Maar er zijn heel wat mensen die met hun geest en hun ziel in de knoop zitten. Dat gebeurt zelfs menige geest. Het is een kwestie van formuleren. Sommige mensen zeggen dat de ziel het besef is, terwijl anderen dit nu juist weer de geest noemen. Wij gebruiken een eigen formulering die ik duidelijkheidshalve even weergeef:

Voor ons is de ziel de kern van het wezen, daarmee omvattende de goddelijke vonk en alle eigenschappen van niet persoonlijke aard die in het Zijn zijn ingelegd. De geest is voor ons dan het geheel van persoonlijke ervaringen en interpretaties plus mogelijkheden, die zich rond deze kern verzameld hebben in de periode dat deze kern, als deel van het geheel, als een afzonderlijke eenheid werd geprojecteerd tussen vele dergelijke delen, waarmee zij gezamenlijk het geheel uitmaakt.

Zo. Dat kunt u dan mee naar huis nemen om er eens over te puzzelen. Wij kunnen beter het leven van de geest wat verder nagaan. Maar heeft een geest nog een leven? Ik zou zeggen: ofschoon een geest levendig is, maakt hij maar weinig leven, en vanuit menselijk standpunt heeft hij zelfs geen leven meer, omdat hij de geest gegeven heeft. Maar juist doordat hij de geest gegeven heeft, is hij geest geworden, want, zoals u weet, zal hij die geeft, ook ontvangen. En in het ontvangen is een geest heel goed, want hij is ontvankelijk voor heel veel indrukken. Wat wil zeggen dat hij zowel indrukken van de aarde als van andere sferen in zich op kan nemen en daardoor het besef van eigen wereld beter kan definiëren en gelijktijdig zijn besef van eigen wereld uit kan breiden, zodat eigenlijk de sfeer waarin hij leeft, steeds ruimer wordt. Wanneer een geest dan ook druk met zijn bewustwording bezig is, dien je voorzichtig te zijn en het devies te hanteren van "geef hem de ruimte".

En indien u zich misschien afvraagt wat ruimte nu eigenlijk voor een geest betekent, kan ik u ook dit zeggen: het geheel van de mogelijkheden die door zijn besef kunnen worden omgrensd. Als het besef er niet meer bij kan, ziet de geest er geen gat meer in en is het voor hem geen ruimte meer. Aan de andere kant zal men vragen of een geest wel tijd kent. Ik zou zeggen dat een geest alle tijd heeft, want omdat hij niet doodgaat, heeft hij geen haast.

Maar ja, sommige mensen werden haastig geboren en hebben zelfs in de geest niets bijgeleerd. Voor hen is de tijd een opeenstapeling van ervaringen. En of je als geest nu twee ervaringen in

1000 jaren menselijke tijd hebt of binnen één seconde: voor mij als geest zal dit dezelfde tijd betekenen. Want ik tel tijd in belevingen, in ervaring, niet volgens de een of andere vaste maatstaf buiten mij.

Daar komt nog bij dat je, wanneer je als geest naar de menselijke tijd kijkt, deze niet ziet als een reeks van tijdseenheden, maar als een ontwikkeling. Dit wil zeggen dat je een tijdsverloop ziet als een totaalvorm, waarvan het menselijke moment van tijd slechts een soort doorsnede vormt. Ik zal hierop maar niet verder doorgaan uit angst dat u technisch wordt doorgezaagd. Maar als u doorhebt waarover ik het heb, kunnen wij aan dit alles nog enkele kleine definities vast gaan knopen.

De persoonlijke tijd is een verschijnsel dat gebaseerd is op de reeks van belevingen of constatering die voor het ego mogelijk zijn. Waar geen beleving of constatering voor het ik mogelijk is, houdt voor dit ik de tijd op als verschijnsel te bestaan. Daar, waar het eigen tijdsbesef - dus de opeenvolging van waarnemingen enzovoort - niet synchroon loopt met het tijdsbesef of de ontwikkelingsmogelijkheden in het andere of de andere, is een meting en overzicht van hetgeen voor het andere of de andere tijd is, in een reeks van twee momenten mogelijk, zodat een eenheid met anderen ook voor een geest mogelijk is wanneer hij niet meer dan enkele ogenblikken met de ander synchroon leeft.

Bijzonder moeilijk schijnt voor de mens ook steeds weer het antwoord te zijn op de vraag of er nu wel werkelijk boze geesten bestaan. Nu heb ik mij ook wel eens nijdig gemaakt, dus in dat opzicht is het zeker mogelijk. Maar een boze geest is, volgens de mens, meestal iemand die het kwade zoekt om zichzelf. Maar als je het kwade zoekt om zichzelf, kun je dit alleen doen, omdat dit volgens jou het enig juiste - en dus het goede - is. Een kwade geest is dan niet iemand die werkelijk het kwade wil en zoekt, maar iemand die het goede zoekt in een andere richting dan iemand anders het goede zoekt. Er bestaat dan ook eigenlijk geen goed of kwaad vanuit de geest, dan gezien vanuit de eigen ontwikkeling en de eigen persoonlijkheid. Daar waar zijn ontwikkeling verder kan gaan, ligt voor een geest het goede. Is dat even goed?

De duivel is altijd een groot probleem geweest in de menselijke mythologie, want mensen schijnen altijd met demonen rond te moeten zeulen. Zo is de christelijke duivel een afgedankte sater van de oude Grieken. Nu was het indertijd maar een heel klein godsdienstje, dus ik kan best begrijpen dat men is begonnen met een tweedehandse duivel. Maar dat ze die zolang hebben gehouden, valt mij eigenlijk wel wat tegen. Want als ze zoveel grote kerken konden bouwen, zouden zij zich heus wel een wat betere duivel aan kunnen schaffen ook. Maar goed.

De duivel is steeds weer de tegenspeler van God. Maar als God een gelijkwaardige tegenspeler heeft, is hij niet de enige schepper die leeft en werkt. Wanneer echter de duivel echter een schepsel is van God, zo speelt God in feite tegen Zichzelve. En dan moeten wij alles wat wij de duivel verwijten, eigenlijk ook aan God wijten. Stelt men dat de duivel een zelfstandige eenheid is, dan dient men ook te aanvaarden dat God niet werkelijk almachtig meer is, omdat hij over een deel van de schepping geen absolute controle meer heeft. Dit is een dilemma waaraan je als mens middels wat theologische trucjes nog wel kunt ontkomen. In de geestelijke wereld valt het oplossen van een dergelijk vraagstuk heel wat zwaarder.

Wij hebben geleerd dat elk besef twee uitersten heeft: het uiterste besef in materiële - u zoudt zeggen negatieve - vorm en een uiterste besef in positieve - voor ons fijngeestelijke vorm. Daar waar die tegenstellingen voor ons bestaan, kunnen wij tot een beoordeling komen van goed of minder goed. - Ik zeg dus nadrukkelijk niet "kwaad". Eenieder die zijn wereld in tegenstellingen uitdrukt, of spreekt vanuit zichzelf omtrent zichzelf, drukt niets uit omtrent de werkelijke eigenschappen van het Al rond hem. De geest die dit heeft uitgevonden, noemen wij een scherpe geest. Wat trouwens nog uit kan komen ook, want hij beweert dat hij in een van zijn vroege incarnaties ooit een zaagandvis is geweest.

Wanneer je zegt dat een geest kan incarneren, dan neem je dus aan dat hij mens kan worden - of iets dergelijks. Wanneer je zegt dat een mens kan reïncarneren, neem je aan dat hij geest zal worden en daarna weer als mens zal leven. De reïncarnatie is een punt van belang voor mensen die zich met het hiernamaals bezighouden. Want het zou een logische vorm van voortbestaan vormen waarvan bovendien kan worden gesteld dat zij door verschillende stoffelijke en dus menselijk controleerbare feiten aannemelijk gemaakt kan worden.

Maar wanneer nu een geest reïncarneert wat doet hij dan eigenlijk? Laat mij het eenvoudig stellen: Hij zit thuis en zegt op een gegeven ogenblik: ik trek voorlopig een winterjas aan en ga naar buiten. Hierbinnen is zo weinig te beleven dat ik even een frisse neus ga halen. De geest gaat dus naar de wereld, kiest zich een lichaam, doet wat ervaringen op. Deze ervaringen die in aard sterk verschillen van alle geestelijk mogelijke ervaringen, geven hem een mogelijk geheel ander inzicht in bepaalde waarden en mogelijkheden van zijn geestelijk bestaan waardoor hij weer nieuwe mogelijkheden zal vinden in zijn geestelijk werken ook.

Wat mij brengt bij de vraag wat geestelijk werk dan eigenlijk wel is. Het betekent feitelijk denken, en het, vaak ook daadwerkelijk, uiting geven aan de gedachten, zonder dat het geheel enige overeenkomst heeft met hetgeen mensen werken plegen te noemen. Het geestelijk werken van de geest is een spelen, waarbij de geest als Ik zichzelf waarmaakt, terwijl het werken van de mens in de meeste gevallen een bezig zijn ondanks jezelf inhoudt, waaraan je je wijdt in de hoop zo enige tijd te vinden om te spelen en daarmee jezelf waar te maken.

Dat geestelijke werk is dan onder andere hier praten met u. Maar is dit nu werkelijk werk? Zeker weet ik het niet, maar soms vind ik het een heel karwei, omdat ik het gevoel heb dat ik door de toehoorders niet helemaal gevolgd word. Aan de andere kant heb ik er vaak heel veel plezier in, omdat ze - ook die weemoedige loeierd daar in de verte - mij kennelijk wel schijnen te kunnen volgen en daaraan hetzelfde plezier schijnen te hebben dat ook ik ervaar, terwijl zij daarbij bovendien nog vaak een beetje wijzer worden dan zij geweest zijn.

Dit laatste geldt voor mij ook. Want wanneer ik zie, hoe de mensen reageren op dingen die ik duidelijk meen te zeggen, kom ik tot de conclusie dat ik mij nog steeds zo onduidelijk uitdruk dat een steeds scherper formuleren een noodzaak wordt. Ik heb trouwens nog andere dingen geleerd:

Ik heb geleerd dat een geest die met woorden goochelt, veel meer aandacht krijgt van de mensen dan iemand die woord na woord in een perfecte en zinnige orde aaneenrijgt zonder er iets sjeuigs bij te doen. Anders gezegd: geestelijke waarheid, rechtuit gebracht, is meestal iets als droge aardappelen zonder saus. Gebracht met woordspelingen en een mopje zo nu en dan blijkt echter vergelijkbaar met een verfijnd gerecht dat op basis van diezelfde aardappelen is vervaardigd. Misschien denkt u nu dat ik eigenlijk zelf een uitgekookte aardappel ben - vertaling van een nu in de V.S gangbare term. Maar ik ben nog niet zo uitgekookt of ik zoek voortdurend niet slechts u te zeggen wat ik denk dat waar is, maar gelijktijdig mijzelf te vinden in hetgeen ik tot uiting breng, daar de reactie hierop voor mij verhelderend werkt ten aanzien van mijn eigen persoonlijkheid en alles wat daaraan vast zit.

Je zou dus kunnen zeggen dat een geest die werkt, voortdurend werkt aan zichzelf, daar al het werk dat hij verricht, uiteindelijk terugslaat op zijn zelfkennis en daarmee een vergroting van zijn eigen mogelijkheden - zelfs van de mogelijkheid om allerhande dingen eens even fijn te doorproeven en te doorleven - geeft.

Ja. En wat moet ik dan eigenlijk nog meer zeggen over de geest?

Omgang?

Zo. Nou, ik wist wel dat jullie op aarde de laatste tijd zwaar in de sekse gedoken waren. Maar dat dat al zover gevorderd was, was nog niet tot mij doorgedrongen.....

Omgang met geesten? Onder elkaar is dat gemakkelijk genoeg: geesten die met elkaar spreken, houden hun mond en denken, omdat de ander de gedachten kan lezen die je hem zendt en in gedachten terug kan antwoorden. Zo kun je in veel kortere tijd veel meer zeggen zonder één woord te gebruiken.

Maar als een geest probeert met mensen om te gaan, wordt het veel lastiger. Want de mensen zijn voortdurend weer geneigd om in de werelden van de geest datgene te zoeken wat zij reeds menen te weten. En hoe sterker voor de mens de mogelijkheid tot zelferkenning in de woorden van een geest is, hoe hoger hij die geest aanslaat. Wat betekent dat je als geest in de omgang met mensen altijd erg voorzichtig moet zijn, steeds moet proberen je aan de ene kant zo duidelijk mogelijk uit te drukken en aan de andere kant zoveel mogelijk lange tenen moet sparen. Wat, onder ons gezegd en gezwezen, niet mijn specialiteit is. Het gaat er om, op deze wijze de mensen zo duidelijk mogelijk je werkelijke bedoelingen kenbaar te maken, terwijl je hen toch niet geheel de mogelijkheid kunt ontnemen hieraan hun eigen illusies aan te passen of te verbinden. Maar geef je hen geheel geen kans dit laatste te doen, dan is de mogelijkheid groot dat zij kwaad weglopen en nooit meer terugkomen.

Dat was dus iets over de omgang met mensen en geesten. Maar u zult natuurlijk nu wel weer denken: heb je dan geheel geen omgang met hoge geesten? Laat mij het zo stellen: wij hebben omgang met hogere geesten, doordat wij delen in hun gedachten. Maar wij kunnen van die gedachten eigenlijk alleen begrijpen wat binnen onszelf reeds enigszins aanwezig is. Wij kunnen dus wel nieuwe samenhangen in onszelf als gevolg hiervan ontdekken en antwoord geven, maar wij kunnen niet geheel begrijpen wat de ander werkelijk denkt. Eerst wanneer wij onze eigen ervaringen zover hebben afgerond dat de basis van hetgeen de ander zegt ook in ons aanwezig is, kunnen wij de beelden die hij naar ons projecteert, geheel opnemen en door overweging daarvan langzaam maar zeker tot een besef komen van de werkelijke gedachte van de ander die ons hierdoor gezonden werd.

En dan geloof ik dat ik hiermede wel een beetje uit-gegeest bent. Wat dit "bent" natuurlijk niet goed maakt, want dat is een spreekfout. Maar aan de andere kant moet u dan maar denken: ik wilde u niet op de koffie laten komen, dus hier hebt u in ieder geval al een extra thee. Waarmede ik over hoop te gaan op mijn lievelingsspelletje, waarbij ik probeer een korte definitie te geven van enkele woorden of begrippen die u mij wenst toe te werpen.

Thee: Drank waarmede menigeen wat warmte en kleur in zijn leven tracht te brengen, zonder te beseffen dat het voor hem eerder een kwestie is van water met een kleur, dan van kleur in het leven.

Ondervinding: Het onrecht dat de wereld je aandoet, wanneer je er tenminste later nog eens over nadenkt. Want dan begrijp je eerst hoeveel daarvan je zelf veroorzaakt hebt.

Niet jezelf zijn. O, ..., hebt u er geen zin in vandaag? Goed dan: Dat wat je in je zelf kent als noodzaak, eigen mogelijkheid, eigenschap, capaciteit, voortdurend onderdanig maken aan de eisen van anderen in het besef dat je daarmee nooit dat wat je werkelijk bent tot uiting kunt brengen.

Ruimtelijke ordening: Een mooie opvatting over het vermoorden van alle natuurlijke kwaliteiten in een landschap om daarvoor in de plaats alles te stellen wat uit ijzer, beton, of menselijke belangen maar kan worden in elkaar geknutseld.

Gedetineerde: Iemand die men wil heropvoeden door hem af te zonderen van alle anderen, zodat hij, voortdurend geconfronteerd met eigen gevoelens, de anderen steeds minder zal kunnen benaderen en begrijpen.

Tijd: Iets waarvan ik op het ogenblik nog iets van over heb, volgens uw berekening.

Maxi mode: De onthullende nadruk op de verhulling van het geheel die menigeen warm maakt, in tegenstelling tot de minimode die in deze dagen menigeen koud laat en bovendien in te grote onthulling te veel vrouwelijke mogelijkheden verhuult.

Je zou hier ook kunnen zeggen: een middel om in de winter warme benen te houden dat het gevaar met zich brengt dat je zult vallen. Iets waartegen vele vrouwen alleen bezwaar schijnen te hebben wanneer het in het openbaar plaats zal vinden.

Het bewustzijn van een baby: Een zodanig scherp besef dat de baby in enkele maanden in staat is, meer gegevens op te nemen dan een volwassen mens in evenvele jaren.

Een medium: Daarvoor zijn er heel wat mogelijk. Je zou misschien kunnen zeggen: een telefoonlijn voor de geest, waarin nogal eens storingen voor plegen te komen.

Maar je kunt evengoed zeggen: Het middel waardoor al het andere tot uitdrukking komt. Maar het 'het voor het andere' geeft mij een onzijdig gevoel, vandaar dat mijn persoonlijke voorkeur uitgaat naar de eerste definitie.

Zo. En daarmee hebben, wij het spelletje dan weer gespeeld, misschien niet buitengewoon goed of buitengewoon slecht, maar voor mijzelf amusant. En wanneer ik u een raad mag geven: Wanneer u ooit eens wat tijd over hebt en niet weet wat er mee te doen, probeer dan dit spelletje zelf ook eens te spelen, probeer zoals ik een soort definities te geven van allerhande spontaan gekozen onderwerpen. O, ik weet wel dat mijn definities geen werkelijke definities zijn, omdat zij geen gehele omschrijving vormen, maar steeds slechts een doelomschrijving zijn van het onderwerp dat ter definitie wordt aangeboden. Dit neemt niet weg dat je met een poging in enkele woorden, en als het even kan nog gevat ook, iets te omschrijven, zelfs een deeltje ervan, jezelf dwingt je te realiseren wat er zoal mee verbonden kan zijn. Het spelletje van definities kan u dus wel degelijk helpen om zuiverder, helderder, bewuster na te denken over alles wat u rond uzelf ervaart en ziet. Niet dat u het nodig hebt dat niet. Maar het is toch gezellig.... Dit zinnetje is grotendeels beleefdheid, maar dat had u ook al door.

En daarmee wordt het tijd dat ik de zaak zo langzaam ga sluiten. Want de tijd die mij voor heden is toegemeten, is zo ongeveer verstreken. Wat is het moeilijk om iedereen te vriend te houden hé. Ik moet vrede houden met mijn medegeesten, met het medium en met jullie. Het is altijd weer een beetje balanceren. Maar na deze acte van balans, vroegtijdig als zij is, zou ik u nog op iets willen wijzen: Op deze vrijdag de 13e wil ik u eraan herinneren dat, al zullen zwarte katten op uw pad weinig te betekenen hebben, zullen de komende dagen voor velen nogal wat schokkende veranderingen en gebeurtenissen met zich kunnen brengen. En als een ontwikkeling of gebeurtenis voor u al schokkend is, zo raad ik u met klem: schok vooral niet mee. Hoe minder u zich laat schokken door het schijnbaar schokkende, hoe meer u meester blijft van uzelf en daardoor ook nuttig kunt zijn in uw wereld. De wereld is nu eenmaal gek, nietwaar? En toch wil ik hier de hoop uitspreken dat u de komende dagen ongeschokt zult kunnen doorbrengen met het verzachten van de schokken die u en anderen toch van uit dit leven worden toegeworpen.

En daarmee ben ik dan werkelijk aan het einde. Ik heb alles gezegd wat ik wilde zeggen, zodat er alleen nog plaats blijft voor een enkel laatste woord: Goedenavond.

d.d. 13 november 1970